

Overdenkingen in eenzaamheid

Thomas Merton

vertaald door Constant Broos
redactie door Willy Eurlings

DAMON

Inhoudsopgave

Bij deze uitgave	7
Voorwoord	11
Deel I: Aspecten van het geestelijk leven	15
Deel II: De liefde voor de eenzaamheid	77
Inleiding op de Japanse vertaling van <i>Thoughts in Solitude</i> (1966)	131

Bij deze uitgave

Nog niet eerder verscheen een Nederlandse vertaling van Mertons *Thoughts in Solitude* in de boekwinkels. Constant Broos (1933-2009), die aan de wieg stond van de Mertonvrienden en jarenlang de drijvende kracht erachter was, heeft ruim twintig jaar geleden een vertaling ‘pro manuscripto’ gemaakt, die jammer genoeg nooit in boekvorm is verschenen. Met deze uitgave, die is gebaseerd op Constants vertaling, willen de Mertonvrienden graag dit boek alsnog beschikbaar maken in het Nederlands¹.

Thoughts in Solitude werd pas in 1958 in Amerika uitgegeven, ofschoon Merton het materiaal al in 1953 en 1954 had verzameld. Aanvankelijk gaf hij het de titel *Thirty-seven Meditations*.

In 1955 schreef hij enthousiast aan zijn vriend, de benedictijn Dom Jean Leclercq², dat hij iets geschreven had dat hij zelf aanmerkelijk beter vond dan *Seeds of Contemplation* (uit 1949), de eerste versie van het boek dat Merton in 1961 in sterk gewijzigde vorm zou uitbrengen als *New Seeds of Contemplation* (in 2015 in het Nederlands uitgegeven als *Zaden van contemplatie*). Toen *Thoughts in Solitude* uiteindelijk verschenen was

- 1 Dank aan Leonie Eurlings-Straver voor het nakijken van het manuscript.
- 2 Merton, Thomas. *The School of Charity. Letters*. (ed. Patrick Hart. New York 1990) blz. 90.

schreef hij aan een andere correspondentievriendin, zuster Therese Lentfoehr, dat het een van de boeken was die, op een persoonlijke manier, echt uit zijn innerlijk kwam. Anderzijds had Merton ook gemengde gevoelens bij het boek. Aan dezelfde zuster schreef hij dat jaar ook: “Het is een vreemd boek. Een tijdlang zei het me helemaal niets. Veel mensen zeggen dat ze het beter vinden dan al het andere dat ik heb geschreven. Ik geloof nog steeds niet dat het heel goed is, maar ik veronderstel dat het iets te zeggen heeft aan enkele bijzondere mensen die alleen God kent”.³

Uiteindelijk was hij er wel tevreden over, want toen hij in 1967 zelf een evaluatie van dertig van zijn gepubliceerde werken maakte, rangschikte hij “*Thoughts in Solitude*” bij de dertien titels die hij in de hoogste categorie als “beter” vermeldde.

Het boek is veel vertaald en is verschenen in het Catalaans, Chinees, Duits, Fins, Frans, Italiaans, Japans, Koreaans, Litouws, Noors, Pools, Portugees, Russisch, Spaans, Tsjechisch en Zweeds. Voor de Japanse uitgave, die in 1966 verscheen, schreef Merton een nieuw voorwoord, dat u achter in dit boek als bijlage kunt vinden. Merton probeerde daarin het boek in een Oosterse context te plaatsen, waarmee hij door zijn studie van zen inmiddels redelijk vertrouwd was geraakt. Het was bovendien een goede manier om jaren later nog een keer terug te kijken op het boek. Dat leverde een bijzonder nieuw inzicht op. In zijn dagboek schreef hij op 14 april 1966: “Vandaag heb ik de tekst over

3 Merton, Thomas. *The Road to Joy. Letters to New and Old Friends* (ed. Robert E. Daggy. London 1990) blz. 231.

eenzaamheid herzien die ik had geschreven als inleiding voor de Japanse uitgave van *Thoughts in Solitude*. Ik denk dat het dieper en beter geworden is. Door één ding werd ik opeens getroffen: dat niets enige waarde heeft, behalve liefde en dat een eenzaamheid die zich niet gewoon helemaal openstelt voor liefde en vrijheid, niets voorstelt. Liefde en eenzaamheid zijn de enige grond van ware volwassenheid en vrijheid. Eenzaamheid die alleen maar eenzaamheid is en niets anders (d.w.z. die alles buitensluit dat geen eenzaamheid is) is waardeloos. Echte eenzaamheid omhelst alles, omdat ze de volheid van de liefde is die niets en niemand verwerpt en open is naar Alles in Allen”.⁴

In dit boek laat Merton zien dat eenzaamheid vooral dient om de menselijke persoonlijkheid volledig tot haar recht te laten komen. “Een samenleving moet bestaan uit personen en niet uit nummers of mechanische eenheden en een persoon zijn betekent dat men beschikt over vrijheid en verantwoordelijkheid die beide een zekere innerlijke eenzaamheid vereisen.”

Stilte is daarbij onontbeerlijk. In die stilte kunnen we onszelf openen voor Hem. Hij is er al, maar we moeten ruimte voor Hem maken en zo kan stilte vruchtbaar worden. In de stilte leren we ook de betrekkelijkheid van woorden. Woorden kunnen tussen ons en de werkelijkheid in gaan staan: “Omdat het leven in eenzaamheid stilte betekent, verdwijnt daarmee het rookgordijn van woorden dat de mens tussen zijn

4 Merton, Thomas. *Learning to Love. Exploring Solitude and Freedom. The Journals of Thomas Merton Volume Six 1966-1967.* (ed. Christine M. Bochen, 1997 San Francisco) blz. 40.

geest en de dingen heeft opgetrokken... Wanneer we in de stilte de wereld echt hebben ontmoet en gekend, scheiden woorden ons niet meer van de wereld of van de mensen, of van God, of van onszelf, omdat we er niet langer helemaal op vertrouwen dat taal de werkelijkheid kan bevatten.”

Merton bezit het zeldzame talent om ingewikkelde dingen in een heldere en eenvoudige taal uit te leggen, zonder dat daarmee hun betekenis verwatert. Met deze meditatie laat Merton zien dat hij nog steeds “een bron van geestelijke inspiratie en een gids voor velen is” (paus Franciscus).

Willy Eurlings

Deel I

Aspecten van
het geestelijk leven

I

In het geestelijk leven bestaat er geen grotere ramp dan ondergedompeld te zijn in wat niet werkelijk is, want het leven in ons wordt in stand gehouden en gevoed door onze levendige relatie met realiteiten buiten en boven ons. Wanneer ons leven teert op wat niet werkelijk is, dan kwijnt het weg en moet sterven. Er bestaat geen grotere misère dan te denken dat deze vruchteloze dood gelijk staat aan de ware vruchtbare en opofferende dood, waardoor wij het leven binnengaan.

De dood waardoor wij het leven binnengaan is geen vlucht uit de werkelijkheid, maar een volledige gave van onszelf en dat betekent een totale overgave aan de werkelijkheid. Het begint met het afwijzen van de denkbeeldige werkelijkheid die de geschapen dingen krijgen wanneer ze alleen maar gezien worden in het licht van onze eigen zelfzuchtige belangen.

Voordat we kunnen inzien dat de geschapen dingen (vooral de materiële) niet werkelijk zijn, moeten we eerst helder begrijpen dat ze echt zijn. De 'onwerkelijkheid' van de materiële dingen is immers slechts relatief ten opzichte van de *grotere* werkelijkheid van de geestelijke dingen.

We beginnen onze verloochening van geschapen dingen door afstand van hen te nemen en ze te bekijken zoals ze in zichzelf zijn. Daarmee dringen we hun realiteit binnen, hun wezenlijkheid en hun waarheid,

die niet kunnen worden ontdekt tenzij we ze buiten onszelf plaatsen en op afstand gaan staan, zodat ze in perspectief kunnen bekeken worden. We kunnen de dingen niet in perspectief bekijken, als we er niet mee ophouden ze aan ons hart te drukken. Als we afstand nemen kunnen we ze gaan waarderen zoals ze in werkelijkheid zijn. Pas dan kunnen we God in hen beginnen te zien. Alleen wanneer we Hem in hen vinden, kunnen we de weg op gaan van verborgen contemplatie en op het einde daarvan zullen we in staat zijn hen in Hem te vinden.

De woestijnvaders waren van mening dat de woestijn als uiterst waardevol was geschapen in Gods ogen, juist omdat ze geen waarde had voor de mensen. De woestijn kon door de mensen nooit verwoest worden omdat ze hen niets opleverde. Er was niets aantrekkelijks aan en er was niets te winnen. De woestijn was het gebied waarin het uitverkoren volk veertig jaar lang had rondgezworven, alleen door God in stand gehouden. Ze hadden het beloofde land in enkele maanden kunnen bereiken als ze er rechtstreeks naartoe getrokken waren. Het was Gods plan dat ze Hem zouden leren beminnen in de woestijn, en dat ze altijd zouden moeten terugkijken op die tijd in de woestijn als op de idyllische tijd van hun leven met Hem alleen.

De woestijn was er slechts om woestijn te zijn, niet om door de mensen omgevormd te worden tot iets anders. Zo was het ook met de bergen en de zee. Daarom is de woestijn logischerwijze de verblijfplaats voor de mens die niets anders dan zichzelf verlangt te zijn, een-

zaam en arm, alleen afhankelijk van God, zonder dat er iets groots tussen hen instaat.

Zo is het tenminste in theorie, maar daar komt nog iets anders bij kijken. Allereerst is de woestijn het gebied van de dwaasheid. Daarnaast is ze ook het toevluchtsoord van de duivel die werd verdreven naar de ‘woestijn van Opper-Egypte’, om ‘rond te dwalen in dorre plaatsen’. Dorst maakt de mens waanzinnig en de duivel is bezeten door een soort dorst naar zijn eigen verloren voortreffelijkheid – verloren omdat hij zichzelf erin heeft opgesloten en al het andere heeft buitengesloten.

Dus moet de mens, die zich in de woestijn begeeft om zichzelf te worden, ervoor zorgen dat hij niet gek wordt, en dat hij niet de slaaf wordt van degene die daar ronddooft in een steriel paradijs van leegheid en razernij.

Maar kijk naar de woestijnen van tegenwoordig! Waartoe dienen ze? Ze zijn de bakermat van een nieuwe en afschuwelijke schepping, het testgebied voor de kracht waarmee de mens alles wil vernielen wat God gezegend heeft. Op dit moment, in de eeuw waarop de mens zijn grootste technische prestatie bereikt, krijgt de woestijn eindelijk haar erkenning. De mens heeft God niet langer nodig, hij kan leven in de woestijn op eigen kracht. Hij kan daar zijn fantastische, beschermde steden bouwen om zich in terug te trekken, te experimenteren en zijn verdorvenheid bot te vieren. Die schitterende steden die in de nacht oprijzen in de woestijn, zijn niet langer het beeld van de stad van God, die uit de hemel neerdaalt om de wereld te verlichten met een boodschap van vrede. Het zijn zelfs

geen replica's van de enorme toren van Babel die eens oprees in de woestijn van Sinear, die "de naam van de mens beroemd zal maken en zelfs tot de hemel reikt" (Genesis 11,4). Het is de schitterende maar verachtelijk cynische blik van de duivel op het gezicht van de woestijn, geheime steden waar iedereen zijn broeder bespioneert, waar geld doorheen stroomt als kunstmatig bloed, en uit wier schoot het laatste en grootste vernietigingsinstrument zal voortkomen.

Kunnen wij toekijken hoe deze steden groeien zonder iets te ondernemen om ons eigen hart te zuiveren? Als de mens met al zijn rijkdom en al zijn technische kennis naar de woestijn uitwijkt en daar gaat verwijlen, niet om de strijd aan te binden met de duivel zoals Christus deed, maar vanuit het geloof in zijn beloftes van kracht en overvloed en vol bewondering voor zijn engelachtige wijsheid, dan verplaatst de woestijn zelf zich overal heen. Overal wordt het woestijn. Overal is de eenzaamheid waarin de mens moet boeten en de tegenstrever bestrijden en zijn eigen hart zuiveren in Gods genade.

De woestijn is de plaats van wanhoop en de wanhoop is nu overal. We moeten niet denken dat onze innerlijke eenzaamheid betekent dat we de nederlaag aanvaarden. We kunnen niets ontvluchten door stilzwijgend in te stemmen met de nederlaag. Wanhoop is een bodemloze afgrond. Je kunt deze niet dempen door akkoord te gaan en dan proberen te vergeten dat je ermee ingestemd hebt.

Dit dan is onze woestijn: leven met de wanhoop voor ogen, maar daar niet mee instemmen. Deze wan-

hoop vertrappen onder de hoop in het Kruis. Onop-
houdelijk oorlog voeren tegen de wanhoop. Die oor-
log is onze woestijn. Als we die strijd moedig voeren,
zullen we Christus aan onze zijde vinden. Als we dit
niet aandurven, zullen we Hem nooit vinden.

Deel II

De liefde voor de eenzaamheid

I

Van de eenzaamheid houden en haar zoeken betekent niet dat men voortdurend moet reizen van de ene geografische mogelijkheid naar de volgende. Een mens wordt eenzaam op het ogenblik dat hij, ongeacht zijn omgeving, zich opeens bewust wordt van zijn eigen onvervreembare eenzaamheid en inziet dat hij nooit anders dan eenzaam zal zijn. Vanaf dat moment is de eenzaamheid niet alleen een mogelijkheid, maar bestaat ze echt.

Werkelijke eenzaamheid confronteert ons echter altijd direct met een niet gerealiseerde en zelfs niet te realiseren mogelijkheid van “volmaakte eenzaamheid”. Maar dit moeten we goed verstaan: want, als we te gretig proberen de materiële omstandigheden te creëren voor een grotere uiterlijke eenzaamheid die altijd net buiten ons bereik lijkt te liggen, verliezen we de werkelijkheid van de eenzaamheid die we al bezitten. Als een van zijn integrale elementen, brengt werkelijke eenzaamheid de ontevredenheid en de onzekerheid met zich mee die ontstaan door de confrontatie met een niet gerealiseerde mogelijkheid. Werkelijke eenzaamheid is geen dwaas najagen van mogelijkheden – het is de nederige berusting die ons in evenwicht brengt in de aanwezigheid van een enorme werkelijkheid, die we in een bepaalde zin al bezitten en die, in een andere zin, een “mogelijkheid” is, iets om je hoop op te richten.

Pas wanneer de eenzame sterft en naar de hemel gaat, zal hij duidelijk zien dat die mogelijkheid al verwezenlijkt was in zijn leven, zonder dat hij het wist. Want zijn eenzaamheid was vooral een 'mogelijk' bezitten van God en niets anders dan God, in zuivere hoop.

II

Heer, mijn God, ik weet niet waar ik heen ga. Ik ken de weg niet die voor me ligt. Ik kan niet met zekerheid zeggen waar hij zal eindigen. Ook ken ik mezelf niet echt, en als ik denk dat ik uw wil volg, dan betekent dit nog niet dat ik dat ook werkelijk doe. Maar ik geloof dat het verlangen U te behagen U in feite ook behaagt. En ik hoop in dat verlangen te leven bij alles wat ik doe. Ik hoop nooit iets te doen zonder dat verlangen. Als ik dit doe dan weet ik dat Gij mij zult leiden langs het rechte pad, hoewel ik er misschien niets van begrijp. Daarom zal ik altijd op U vertrouwen, ook al lijk ik verloren en in de schaduw van de dood. Ik zal niet bang zijn want Gij zijt steeds bij mij en Gij zult mij nooit aan mijn lot overlaten om mijn gevaren alleen te doorstaan.